

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput II. Quinam sit divinarum Processionum numerus, & quale
principium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

contendas versus Sibyllarum esse à Judæis editos Græco idiomate, etsi falsa est hæc opinio, sequitur Religionis arcana fideles tantummodo prodidisse. Si demum fervari adhuc vaticinia Sibyllarum existimas; his mysteria prænoscere divinitus concessum est. Ait enim in 1. adversus Jovinianum beatus Hieronymus: *Sibyllarum insigne virginitas, & virginitatis præmium divinatio.*

Opp. ultimo: Quod non demonstra-

tur impossibile, demonstratur possibile: Mysterium Trinitatis non demonstratur impossibile: Ergo demonstratur possibile. Resp. dist. ma. Si demonstrari possit, habeatque in humana mente notionem aliquam & ideam, conc. si nulla ejus prænotio, aut idea succurrat menti, nego. Porro, revelatione seclusa, nulla occurrat individua Trinitatis perceptio, ideoque nullo nisi potest naturalis ratio illius possibilitatem evincere.

Objectio cum soludo ne.

C A P U T II.

Quinam sit divinarum Processionum numerus, & quale principium.

S U M M A R I U M.

1. & 2. habentur aliqua notanda circa statum quæstionis.
3. Ostenditur, dari in Deo verum aliquod generationis, & spirationis principium.
4. & 5. diluuntur opposita.
6. Afferitur, solam hypostasim, aut relationem non esse principium D. processionum.
7. Solvitur objectio.

8. Defenditur, nec solam naturam esse Principium D. processionum.
9. Propugnatur, non esse in Deo admittendum aliquod principium quo à principio quod sentu complexo distinctum.
- à num. 10. usque ad 13. expediuntur aliorum placita.
- à num. 14. usque ad 20. satisfit objectionibus.

Processionum D. quis numerus & principium.

Hoc *Processionis* vocabulum, quod specialiter aptatur Spiritui Sancto, ampliori significatione etiam Filii generationem complectitur: unde *Processio* nihil est aliud, quam origo unius divinæ Personæ ab alia. Hanc immanentem esse, substantialem, ac necessariam fides docet, ut naturalem illam & incommutabilem nativitatem & spirationem fecernat quisque à libera & contingenti productione creaturarum. Et *processiones* in Deo esse admittendas, satis superque lib. VII. demonstravimus; ibique refutavimus argumenta, quibus Heterodoxi conantur evincere, aut unius substantiæ unam esse personam, aut unius processionem ab alia naturam evertere divinitatis. Hæc cap. 6. & 10. fuerunt exagitata. Non videtur ergo in hac quæstione immorandum: neque recudenda sunt, quæ ob stare videntur ob rationem principii, *entis à se, & essentia irreceptæ*; cum in Filio & Spiritu Sancto non temporis diversitatem, non dependentiæ rationem, non esse productum à causa, sed solam discrepantiam originis profiteamur.

Ex eodem libro septimo constat duas tantum in divinis admittendas esse *Processiones*, hoc est, Generationem Filii à Patre, & Spiritus Sancti originem ab utroque. Cur vero Filius generare non debeat, nec in Deo admitti debeant plures his intrinsecæ emanationes, neque dentur divinarum attributorum termini

intrinseci substantiales; cur etiam Spiritus Sanctus neque spiret, neque generet, diximus in resp. ad argumenta Wozogenii citato cap. 7. & 10.

Remanet ergo videndum quodnam sit harum *Processionum* principium, an natura, an hypostasis, an utrumque. Nominine autem principii intelligimus id, in quo sita est ratio potentia generandi, aut spirandi. Aureolus dist. VII. q. 1. art. 2. nullam istiusmodi activam potentiam agnoscit præter connexionem & non repugnantiam terminorum, qualis est potentia, qua Deus potest esse Deus, homo homo, brutum brutum. Doctores alii putant distinguendum esse inter principium *quod*, & principium *quo*; & illud quidem esse Personam subsistentem, non est qui vertat in dubium. At de principio *quo* dissentiant ab invicem. Statuit Durandus principium *quo* in sola natura, quatenus est fecunda etiam præconcepta ad intellectionem, ac volitionem: quam sententiam appellat Ludovicus Bancel errorem in fide. Quidam cum Dionysio Carthusiano, ac D. Bonaventura reponunt hoc principium in sola relatione, sive personali proprietate. Thomistæ, quibus subscribunt Juenin, Tournely, Habert, Boucat, Florez, præter turbam veterum, recentiumque, constituunt illud in intellectu & voluntate, quatenus connotant relativum, scilicet, rationem constitutivam Personæ. Non nihil ab his discrepant Scoti affectæ, qui cum

Quodnam principium harum Processionum.

cum animadvertant intelligendi & volendi actus esse tribus personis communes, actus alios *formaliter* diversos invenerunt, in quibus Verbi generationem, & spirationem arbitrantur consistere, quorum unum *ditionem* appellant, alterum *spirationem*. Conveniunt autem utriusque partis Theologi, quod præter principium *quod*, idest personam, aliud principium *quo*, qualecumque demum sit, contentiose propugnant aliqua ratione à natura distinctum, quam etiam principium *quo* remotum esse non dissidentur.

2. Enunciatio-
nes proban-
tur.

Nos, qui distinctionem omnem intrinsecam à simplicissima natura Dei eliminamus, priusquam nostram proferamus opinionem, prænotamus, probare nos enunciationes huiusmodi: *Essentia est virtus generativa Dei*, quæ sunt verba Cyrilli in 1. Thesaurorum cap. 7. & *Divina natura est generativum principium, quo Pater filium generat*: ut lessi. 18. Florentini Conc. ait Joannes Theologus; necnon, *Verbum gignitur intellectu, vel dictione Patris*, pluresque consimiles. Quis enim hæc esse apud PP. usitatissima ignorat? quis hæc non pronunciat? Sed cum propositiones illæ duplicem sensum admittant, *complexum* nempe, atque *incomplexum*, utrumque dicimus esse exponendum. In exemplo sit: hæc enunciatio, *Filius genitus est à Patris substantia*, aut, *Filius est Verbum ac Sapientia Patris*, hunc sensum habet, quem placet cum nostro Ariminensi appellare *incomplexum*, Filius est genitus à Patre, qui est sua substantia, suamet sapientia; & sensum hunc admittimus, & traditum novimus ab Augustino, qui frequentissime docet Patrem esse quidquid est, substantiam, vitam, intellectum, &c. ut pluribus demonstratum est lib. 11. cap. 3. Sed habet præfata enunciatio alium sensum *complexum*, & formam quamdam Patri generanti superaddit, idest, Filius gignitur è substantia, quæ est aliquid à Persona Patris distinctum; sive procedit per intellectum, qui est potentia hypostasi superaddita: & sensum istum respuendum esse censemus, tanquam divinæ oppositum simplicitati. Hæc autem, licet citati cap. 3. libri 11. sint confectaria, variis nunc assertionibus explicabuntur.

3. Principium
generationis
& spirationis
affirmatur.
Probatur
contra Au-
gustinum.

PROPOSITIO I. Datur in Deo verum aliquod, ac proprium generationis, & spirationis principium. Adversus Aureolum sic breviter probatur. I. Pater non constituitur in ratione Patris hoc solo, quod Filius non repugnet, sed quod illum revera gene-

ret; Ergo præter non repugnantiam terminorum, aliquod generationis principium admittendum est. Prob. ant. PP. testimonio, ac ratione. Etenim S. P. August. in v. de Trinit. cap. 14. *Pater*, inquit, *ad Filium principium est, quia genuit eum*. Igitur Filius est à Patre per veram generationem, non per solam non repugnantiam. Tum, generatio est actus principii Filium producentis: In Deo est generatio: Ergo actus principii Filium producentis in Deo est; & quomodo vera negari generatio non potest, ita nec proprium generationis principium. II. Non repugnantia probat in Deo aliquid esse *illative* tantum & argumentatione logica, non per originem, ac naturali generatione: Atqui Filius est à Patre non *illative* tantum, sed substantiali generatione & origine: Ergo non est principium Filii sola non repugnantia. III. Quælibet potentia, quæ refertur ad terminum à se productum, est vera potentia: Principium generationis Verbi refertur ad terminum productum: Ergo principium generationis Verbi est vera potentia.

4. Objecto
cum solutio-
ne.

Opp. 1. In Patre non est potentia, ut se faciat Patrem; Ergo in Patre non est vera potentia, qua generet Filium. Resp. dist. ant. Non est in Patre potentia ut se faciat Patrem & generet, ea potentia quæ est ad actum, concedo: ea potentia, quæ est ad terminum, nego. Potentia ad actum est, qua potest quispiam sibi dare perfectionem aliquam, ut homo potens intelligere valet prodire in actum, & dare sibi eam, qua carebat, formam intellectionis: quæ potentia, uti supponit rem mutabilem, ita Deo videtur indigna. At potentia ad terminum tantummodo est illa, quæ nullo superveniente actu ex parte principii, dat termino aut existentiam, aut perfectionem, qualis est potentia mundum procreandi, & in Patre sempiternum Filium gignendi: quæ quidem, si est potentia ad terminum extrinsecum, & creatum infert in eo finitatem ac dependentiam, ut in mundo: si ad terminum intrinsecum & procedentem, solam relationis originem, ut in Filio.

5. Objecto
cum solutio-
ne.

Opp. 2. Potentia productiva Filii est perfectio *simpliciter*: Ergo si in Patre sit vera potentia Filii productiva, erit in Patre perfectio *simpliciter simplex*, quæ non invenitur in Filio.

Resp. dist. ant. Potentia productiva Filii est perfectio *simpliciter*, & *incomplexa* significabilis, idest, penitus indistincta à perfectione substantiæ Patris, conc. Est perfectio *simpliciter*, & signifi-

ficabilis *complexe*, scilicet, forma aliqua superaddita Patris substantiæ; nego ant. & quod inde consequitur. Nam cum Filius habeat eandem cum Patre divinitatem, habet etiam omnem perfectionem illius, & licet Pater non sit, est tamen eadem bonitas, quæ est Pater.

6.
Principium
non est sola
hypostasis
aut relatio.
Probatur.

PROPOSITIO II. Principium divinarum processionum non est sola hypostasis, aut relatio.

Enimvero, ut Anselmus ait in cap. 54. Monologii, *Non ex eo procedit, in quo plures sunt Pater, & Filius, sed ex eo in quo unum sunt.* Videlicet, principium generationis debet etiam complecti naturam, quæ in ambobus est una, cum Filius ratione generationis procedat ut Deus: Ergo relatio aut personalitas, si naturam sejunxeris, non est completum generationis principium.

7.
Obiectio
cum solutio-
ne.

Oppones: Relativa proprietas est Patri principium essendi *personaliter*: Ergo est etiam principium *personaliter* operandi. Resp. dist. ant. Relativa proprietas est principium essendi *incomplexe* significabile, quod est ipsamet natura cum termini connotatione, conc. Significabile *complexe*, & naturæ adventitium, nego.

8.
Sola natura
non est prin-
cipium.

PROPOSITIO III. Sola natura non est principium processionum divinarum.

Liquet; nam quicquid tribus personis commune est, illarum nequit esse principium: Natura personis communis est; Ergo natura nequit illarum esse principium. Hinc jure merito IV. Lateranense Concilium celebratum anno 1275. definivit contra Abbatem Joachim, quod *Essentia non est generans, neque genita, neque procedens: sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, Spiritus Sanctus qui procedit.*

9.
Principium
quo non ad-
mittitur.

PROPOSITIO IV. Non est in Deo admittendum aliquod principium quo à principio quod sensu *complexo* distinctum.

Demonstratur propositio argumentis quibusdam communibus, postea particularibus contra aliorum opiniones. Sunt autem communia, & quæ simul Durandi, Thomistarum, & Scoti opinionem impugnant, hæc tria. I. Si forma aliqua aut substantialis, aut accidentaliter divinitus separata consistat, & simplex sit, nec per aliam perficiatur, est sola principium & quod producit, & quo producit: concreta vero ideo forma, & principio quo operantur, quoniam simplicia non sunt, & adveniente potentia & facultate complentur. At Deus Pater, cum majori simplicitate ac perfectione præditus sit, quam forma quæque creata, est ipsa sua potentia,

ipse suus actus, neque ulla adventitia qualitate perficitur. Frustra igitur in Patre duplex principium admittitur. II. Principium quo aut est Patri intrinsecum, aut extrinsecum: non extrinsecum, cum nullum tale in Deo locum habeat: non intrinsecum, dum nulla forma, *entitas* nulla sit à Paternitate distincta. Igitur nullum est hujusmodi principium quo. III. Nisi Pater per se primo, absque principio alio gigneret filium, non esset ipse absque omni principio, quod enim operatur per aliquid aliud, recipit *aliqua* esse, ut anima à mente, qua percipit, sit rationalis, ignis à qualitate, qua agit sit calidus; idque præsertim in Adversariorum sistemate, qui distinguunt potentias ab anima, atque proprietates à forma. Ergo si in Patre principium quo in sensu *complexo* constituatur, recipiet Pater entitatem aliquam; nec erit, ut firmissime creditur, principium sine principio.

Breviter nunc aliorum placita expedit. Principium quo non est, ut opinabatur Durandus, natura sine intellectio-
ne, & voluntate: non est intellectus & voluntas, ut docent Thomistæ, neque ut placet Scotistis, *dictio* & *spiratio*: Ergo nullum. Probat. ant. contra Durandum: Filius est Verbum Patris, Dei ratio, idea rerum universalium, & Theologi ac Patres comparatione verbi mentis nostræ æternam exponunt generationem: Igitur Filius procedit ex mente, & intellectu Patris, aut, à Patre, qui est sua mens, sua potentia, sua cogitatio.

Probatur contra Thomistas. Quodcunque principium generationis debet à Genito distingui: Neque intellectus, neque natura distinguuntur à Genito: Ergo neque intellectus, neque natura esse possunt generationis principium. Atque hæc ratio confirmatur allata definitione Lateranensis Concilii. Respondent tamen primum, non esse distinguendum à termino principium quo, sed duntaxat principium quod: deinde, naturam, intellectum, voluntatem esse quidem principium, sed quatenus *modificantur* relatione, & personali proprietate. Verum adversus priorem responsionem arguit Gregorius Ariminensis. I. Nequit excogitari principium, qualecunque illud sit, nisi sit principium alterius: quodlibet enim principium alterius, non sui principium sit, est necesse; Ergo si principium quo est principium, alterius non sui debet esse principium, & consequenter & istud à principio distinguatur. Præterea S. Thomas q. 41. art. 5. demonstratur potentiam gene-
ran-

10.
Explicatio
principii
quo.

11.
Probatur
contra Tho-
mistas.

randi non esse relationem, sed essentiam, *Illud, inquit, proprie dicitur potentia in quocunque agente, quo agens agit*: Ergo fatetur principium, quodcunque illud sit, referri ad alterum: & argumentum, quo utitur, videlicet, *Omne producens producit sibi simile, sed Filius Dei similatur Patri in natura, igitur natura Divina est in Patre potentia generandi*; argumentum, inquam, istud posset hoc modo inverti: Natura Divina non producit sibi simile: potentia generandi est actio producens simile: ergo natura Divina non est potentia generandi. Me non fugit, nobilissimos Thomistas reponere, confundi à me inani verborum involucri principium, potentiam, generationem. At me satis munitum arbitror, si repetam in simplicissima divinitate idem esse generationem ac potentiam & principium, principium & personam, personam & substantiam: & principium generationis esse Patrem, qui est ipsa sua natura, ipsa sua generatio, non quidem absolute, sed comparate ad terminum subsistentem, hoc est, ad Filium.

12.
Explicatio
ulterior.

In altera autem responsione paullulum sistendum est. Nam hoc D. Thomæ assertum, *Natura & intellectus sunt principium generationis, quatenus in obliquo significant relationem*; aliquo sensu verum est, aliquo falsum. In sensu *incomplexo*, quo significatur principium generationis esse Patrem, qui est sua natura, sua mens, sua voluntas, enuntiatur rectissime; quippe neque nos excludimus naturam, & intellectum à ratione principii, si dicimus principium generationis esse Patrem, qui est sua mens & substantia. At in sensu *complexo* superius exposito non potest assertum illud admitti; cum & nulla detur potentia superaddita hypostasi, & omne principium sit alterius, non sui, & distinguatur à principiato.

13.
Contra Scotistas.

Adversus Scotistas præter ea, quæ hæcenus dicta sunt, militat, quod in Deo *nihil aliud est apud se dicere, & apud se cogitare*, ut ait lib. 3. ad Monimum Fulgentius, & frustra Subtilis Doctor actus *notionales* multiplicat. Quod si velis appellare *ditionem* actum intellectionis paternæ prout refertur ad Verbum, liceat per me quidem: sed erit revera principium Filii sapiens Pater, cui idem est esse quod sapere; & terminus generationis Verbum, & sapientia Patris, cui idem est esse sapientiam & prolem, cum in Deo sit vere una simplex essentia, quomodo explicat lib. vii. de Trinitate cap. i. Augustinus.

AD QUÆDAM IN CONTRARIUM OBJECTA.

Opp. 1. Si principium generationis esset quidquid est Pater, foret generationis principium Divina quoque natura. At hæc nec est generans, nec genita, ut definivit Lateranense Concilium. Ergo principium Divinæ generationis nequit esse quidquid est Pater.

14.
Obiectio

Resp. dist. min. Divina natura non est generans nec genita, si accipiat *incomplexè*, id est, pro Persona, quæ est suamet natura, & prout relative dicitur; nego. Si accipiat *complexè*, quatenus superadditur personæ, & prout dicitur absolute, conc. minorem, & nego *suppositum*, quoniam natura ista communis non est aliquo modo intrinsece distincta à personis, sed est, ut ait Concilium Lateranense, *Pater qui generat, Filius qui gignitur, Spiritus Sanctus qui procedit*. Itaque animadvertite Abbatem Joachim non veram, & propriam unionem admisisse inter naturam & personam, sed collectivam tantum, & similitudinariam, unde quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam, quasi quartam. Existimabat ergo Essentiam, seu naturam tribus personis communem esse principium generationis in Patre, & terminum generationis in Filio, id est esse generantem & genitam, in sensu *complexo*, & quasi esset in Deo quaternitas, scilicet hæc natura distincta à personis. Quæ doctrina blasphemia est, & hæretica, & confoditur à memorata Synodo hac definitione: *in Deo Trinitas est solummodo, non quaternitas, quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura Divina, quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest. Et illa res non est generans, neque genita, nec procedens: sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, Spiritus Sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura*. Neque aliam causam definitionis istiusmodi assert sacra Lateranensis Synodus, nisi, *quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, tres simul personæ, ac singulatim quælibet earundem*. Quisquis ergo præjudicia Scholæ velit abjicere, fatebitur nullam sententiam magis coherere præfatæ definitioni, quam nostram. Etenim hæc docet essentiam communem non esse generantem, nec genitam, nec procedentem: docet nul-

15.
Resolutio.

lam

lam dari veluti quartam rem, aut formam, quæ sit divinarum processionum sive terminus, sive principium: docet generare Patrem, gigni Filium, procedere Spiritum Sanctum, qui sunt eadem essentia: docet hanc ineffabilem & incomprehensibilem Trinitatem talem esse non propter intrinsecam aliquam distinctionem aut *formalem*, aut *virtualem*, sed ex eo quod in Deo quædam summa res est, videlicet essentia, præter quod aliud principium inveniri non potest; sive ex quo Deus sit summa res, quæ est Pater generans, Filius genitus, Spiritus Sanctus procedens, nullam in illis ac inter illos dari distinctionem, præter Personalem ac relativam, nec rationem *formalem* principii quoquo modo distincti à personis superinducit. Docet denique naturæ & essentiae vocabula, quæ absolute dicuntur, non significare principium & personam, quæ nomina sunt relativa, tametsi persona, principium, & natura sint una res summa, simplex, incomprehensibilis.

16. Opp. 2- Divina essentia absque intellectu & voluntate fecunda est; non ergo hæc attributa *processionum* divinarum debent constituere principium. Ant. prob. tum exemplo naturæ humanæ, quæ fecunda est se ipsa, cum ratione intellectiois, quæ non est suapte natura ullius termini productiva.

Solutio. Resp. nego ant. & quod à Durando in hac argutatione supponitur: non enim natura Dei, quæ est res summa atque simplicissima, aliud est à voluntate & intellectu, nisi figmento humanæ cogitationis. Ad probationem vero dicendum, in natura humana aliud esse potentiam generandi, aliud facultatem intelligendi ob eandem rationem, videlicet, quia non est res quædam summe simplex, in qua & natura & intellectio sint idem. Creata pariter intellectio nequit esse substantialis termini productiva, propterea quod non est eadem natura, ut in Deo, sed accidentalis perfectio substantiæ rationali adventitia.

17. Opp. 3. Si Filius vi suæ processionis est Verbum, & Spiritus Sanctus est amor, quomodo Scripturæ, Patres, & universi Theologi profitentur, oportet ut Filius per intellectum procedat, Spiritus Sanctus per voluntatem, neque voluntas sit per se principium generationis, nec intellectus spirationis. Ergo cum florentissima Thomistarum Schola hæc duo principia *virtualiter* à natura distincta debent propugnari. Probatur ant. primo quia in hac tantum sententia assignatur ratio, cur in Deo sint duæ *processiones*

tantummodo, generatio, & spiratio. Cum enim spiritualis substantiæ duæ dentur operationes *ad intra*, hoc est intelligere, & velle, & una opus sit intellectus, altera voluntatis, ex illa verbum, ex ista autem sit amor: quid ad percipiendum Trinitatis arcanum, atque ad explicandum *processionum* divinarum discrimen aptius & commodius proferri potest, quam duplex illud principium *quo*, virorum doctissimorum suffragio probatum? Præterea, si utraque *processio* intellectum & voluntatem pari ratione complectitur; quare *notionalia* Filii nomina sunt Verbum, ratio, sapientia, aliaque hujusmodi quæ ad intellectum comparantur, Spiritus vero appellatur amor, & charitas comparate ad voluntatem, & non vicissim, Filius Amor, Spiritus Verbum communi appellatione dicuntur?

Resp. nego ant. si *per* reddat sensum *complexum* supra explicatum: intellectus enim & voluntas eadem summa res est cum natura, & qualibet persona; nec ille est principium Filii, nisi sensu *incomplexo*, prout principium Filii est Pater, qui est suamet intellectio, nec voluntas est principium Spiritus Sancti, nisi hoc sensu, quod Pater & Filius, qui sunt unum Spiritus Sancti principium, sunt summa illa res, quæ est sua voluntas. Ad probationem principio fatendum est, non posse imbecillitatem ingenii mei aperitissimam causam reddere, cur in Divinis duæ sint *processiones*, & una sit generatio, altera non, nec satis percipere quomodo sola *virtualis* distinctio realem Verbi, & Spiritus Sancti explicare valeat distinctionem, & quod fides mysterium appellat incomprehensibile, firmissima tamen confessione tenendum, aut tanta facilitate exponatur, aut in Thomistica distinctione, quam negat magna pars Theologorum, sit tanta confidentia locandum. Deinde, cum his non acquiescant homines nimium ingenii viribus indulgentes, dico intellectiois esse opus unius mentis cogitantis; charitatem, ut inquit Homil. 17. Gregorius, *versari inter duos*, Quare sine Thomistica distinctionis adminiculo distinguo hanc Propositionem, Dantur duæ operationes *ad intra*, intelligere & velle, unde procedunt Verbum, & Amor, si intelligere & velle accipiantur *complexæ*, ita ut sint principium *quo* hypostasibus superadditum, nego; sunt enim Divinæ personæ suam intelligere, & suam velle: si accipiantur *incomplexæ*, ita ut intelligere sit generatio Patris, qui est sua mens, & velle

18.
Solutio.

spi

spiratio Patris & Filii, qui sunt suamet voluntas, concedo. Petenti vero cur Filius, qui est à Patre, non sit Amor, si Pater est sua voluntas, pro modulo infirmitatis meae respondeo, Non est amor, quia minus quam inter duos charitas esse non potest; ideoque Amor debet procedere à voluntate quæ sit voluntas duorum, hoc est, à Patre & Filio qui sunt una voluntas. Atque petenti quare Spiritus Sanctus non est Verbum, si procedit à Patre & Filio, qui sunt eadem intellectio, pariter respondeo, Non est Verbum, quoniam istud unius intelligentis est opus, & consequenter Verbum ab uno intelligente procedit, videlicet ab uno Patre, qui est sua intellectio. Ita ergo sine ulla virtuali distinctione consistit Trinitas ineffabilis.

19. *Objectio ultima.* Opp. ultimo: Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti, non ratione personæ, sive hypostaseos, sed propter eandem virtutem spirandi, ut diximus lib. VII. cap. XVIII. ad 5. Ergo necessario ponendum est unum principium, quo ambo spirant à personis distinctum.

20. *Solutio.* Resp. nego consequentiam; nam Pa-

ter & Filius sunt eadem substantia, eademque virtus spirandi, & licet distinguantur hypostasi, nulla ratione distinguuntur intrinsece aut virtute, aut natura, unde petitur ratio principii: quod ibidem exemplo creationis explanatum est. Neque enim valet hæc argutatio: Personæ quæ spirant distinguuntur, principium spirandi est unum, ergo principium spirandi aliud est à personis: alias valeret hæc quoque blasphema consecutio: Personæ distinguuntur realiter, principium spirandi unum est, ergo principium spirandi distinguitur à personis, quæ spirant, realiter. At hoc genus argumentorum ea ratione dissolvitur, quod personæ spirantes dicuntur adinvicem *connotative* & oppositæ, non propterea quod sunt spirantes, sed quia una est generans, & alia genita: & inter personas quæ spirant & principium spirandi nulla intervenit oppositio. Oportet ergo, ut quemadmodum Pater & Filius sunt una natura, ita sint unum principium spirandi: & in hac enunciatione, Pater & Filius spirant per voluntatem, sensus teneatur *incomplexus*: quod satis monui.

C A P U T III.

Solam *processionem* Verbi esse generationem, sed hujus rei causam apertissimam non proferri.

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.

2. 3. 4. & 5. Propugnatur, non posse à nobis evidentem rationem reddi, cur solus filius sit genitus.

6. 7. & 8. Afferitur, laudandos esse Scholasticos, quod illustrarint diversis in aliquo sensu veris sententiis D. processionem.

1. *Processio verbi generativa non est aperte.*

ET processionem quidem Verbi generationem esse ostendit caput IX. libri septimi. Spiritum Sanctum vero non esse Filium Catholica fides docet, quam demonstrat. Joan. cap. I. v. 18. affirmans Filium Dei *unigenitum* esse: Augustinus in v. de Trinitate cap. VI. scribens, *Spiritum Sanctum non esse filium, nec genitum*: Ecclesia demum universa, quæ in Symbolo dicto Athanasii constitetur Spiritum Sanctum esse à Patre, & Filio, *non factum, nec creatum, nec genitum, sed procedentem*. Quare autem sola *processio* Verbi generatio sit, Theologi pluribus conantur exponere. Sunt qui Filium genitum esse docent, quod procedat ab uno; nullus quippe Filius duos Patres habere potest: quam rationem ex Augustino, utpote planiorem, protuli lib. VII. cap. XIV. in respons. ad penult. argumentum.

R. P. Berti Theol. Tom. II.

Recurrunt Thomistæ ad suum principium quo, affirmantes Verbum esse egnitum, quia procedit per intellectum, cujus operatio est productiva imaginis, & pro hac sententia multa afferuntur à Petavio lib. VIII. de Trinit. testimonia PP. qui Filium appellant genuinum mentis factum, explanantque Divinam generationem exemplo verbi humana intellectione producti. Aliqui cum Augustino in v. de Trinit. hanc reddunt causam, Spiritum Sanctum non esse filium, quod exierit à Patre non quomodo natus, sed quomodo datus. Docet Richardus Filium esse genitum, quoniam est secundum naturam, quam accipit à Patre facundam, id est cum virtute spirandi tertiam Personam, quæ cum nullius principium sit, non procedit à Patre in similitudinem naturæ. Vasquesius ait Verbum esse genitum, quo-

T

quo-